ग्रथदेमेन्दुविरचितेसहस्रतिलके
प्रारभ्यतेकाश्मीरेलिखितमिदं ॥

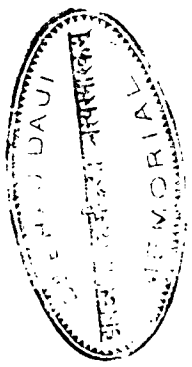

ओंश्रीगणेशायनमः ओंगणपतिरुग्वेवक्त्रश्रुडाशशोककलोकरःस्फटफणिफणारत्नक्षायाकटाक्षरणारुणः गिरिप
तिसुतासंसक्तेर्ष्याविलासकचग्रहच्युतनवशिखालेखाकोमलनोमसखानिनः स्वकंदलचुम्बनायत्रिजगद्गुरवेन
मः स्पष्टवामनहस्तायमायावक्रयवक्रिणे नमश्छन्दोनिधानायसुहस्तावारवेधसे नयःसत्यनिवासायव्यासायामित
तेजसे तेमेन्द्रेणसशिष्याणांसरस्वत्याःप्रसाधनं सुहृत्तनिलकंवर्णरुचिरंक्रियतेसुवेदहस्ताच्छन्दोमिसौन्दर्यविचार्यार्यप्रि
यःकृतः प्रसिद्धकाव्यकर्मण्यहस्तानामेषसंग्रहः दीर्घसंयोगपूर्ववगुरुसंज्ञाप्रकीर्तिता ग्रसंयोगपरंह्रस्वंलघुसंज्ञंप्रकी
र्तितं त्रिगुरुःश्राग्गुरुर्मध्यगुरुरंतगुरुस्तथा त्रिलघुःप्राग्लघुर्मध्यलघुरंतलघुस्तथा मभनाःसनयारेफतकारौचेतिसंज्ञि
ताः तेयोलघुर्लकारोत्रगकारश्चगुरुर्मतः क्वचिदिहिप्रसंस्थानेःक्वचिदेकपदस्थितेः संयोगस्थैःक्वचिद्दृष्टमुदाहरण
मतैः पूर्वोत्तरद्वयासक्तविरामेणषडत्तरा नकारेणयकारेणतन्नमध्याभिधीयते यथामम तेनप्रविभक्ताकामंवयसासा
येनप्रविलासंयत्तेनतमध्या १ सप्तात्तरसमायुक्तंजसाभ्यांगुरुणातथा ग्रविरामंविदुर्हृत्तंकुमारललिताभिधं यथामम
जनंस्मरतिदशासंगतानगतिकःकिं नशोचतिजनोयंकुमारललितेनतत् २ मकारश्चगणर्यन्तेयत्संयुक्तगुरुहयं विपुल्मा
त्राभिधंतद्विहृत्तमष्टादशंविदुः यथामम मोनंध्यानेभूमौशय्यागवीतसाःकामावस्था मेत्तोत्संगेवृत्तासकायस्मिन्काले
विपुल्माला ३ सत्तोगुरोश्चविक्रिम्यायत्रानेनर्यसंगतिः वृत्तप्रमाणनिपुणैःसाप्रमाणीतिकीर्तिता यथामम लघुश्रुतंम-

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

लीलाशालिनीकस्मनेष्टा ॥ रनरैरन्विनेषुक्रैलचुनागुरुणानथा ख्यातेरथोद्धतानामहनमेकादशात्तरं यथामम रमनर्मकल
भोगतर्जनीभ्रूलनेवनरलावियोषितो वेजयंत्यभिमुखेरणेरणेभानिनेनरपतेरथोद्धता ॥ गुरुहयपुनेरंनेरनभेरुपलक्षिता ग
दितास्रागनानामहनमेकादशात्तरं यथामे रत्नभेगविमलैर्गुणनंगैरर्थिनामभिमतार्पणसक्तैःस्रागनाभिमुखनम्रशिर॥
स्कैर्नीयनेजगतिसाभुभिरेव ॥ सकौरेरन्विनंहनंवनर्भिर्युगपत्स्थितैः उदितनोटकेनामहनंनेद्वादशात्तरं यथामे स
रसःस्मरसारनरोवयसःसमयस्थनिशेषदशापतिनः गलिताखिलरागरुचिर्विनेपरितोटकपालकरःस्मते ॥ सेलदि
नेजननेरेर्द्वादशात्तरमतैरेः छंदोविचित्तणहनंवंशस्थावंप्रचदते यथामम जनस्यनीत्रातपनार्तिवारणनयन्तिसंतः स
नतेसमुन्नताः सिनातपत्रप्रतिमाविभांतियेविशालवंशस्थतयागुणेविनाः ॥ अभिव्यक्तेनभभैरत्तैरेर्द्वादशात्तरं वदंति
हनजातिनाहनंडुतविलंबितं यथामे नभसिभगंगलच्छविभिर्नवैर्डुतविलंबितगेःपरिवारितःसितकरःकलहंसइवाभि
नलरनिसेवलिनोयमुनोर्मिभिः ॥ समन्वितंमनजरैश्छिन्नैश्चतुर्दशैरैस्त्रिभिः त्रयोदशात्तरंनाम्नाकीर्तयंतिपदर्षिणो य
थमे मानोनाःस्वरभिगुणैर्यशःसिनानोनिर्व्याजानिर्भनविक्रमक्रमाप्ता सर्वाशाप्रणयिनुनोपनीयमानाभव्यानोभवनिपरप्रद
र्षिणीश्रीः ॥ अभिज्ञातेनभनजैरन्नासक्तगुरुहयं चनर्दशैरैहनंवसन्ननिलकैर्विदुः मम तज्ञानिजन्मसविवेभगवत्यनेगे
प्राप्तेनसक्तसममंडलपांडुरेण शृंगावलीकुटिलकुंतलसन्निवेशकान्तावसंतनिलकेनविभूषिनाभूः ॥ अथात्तरविराम

एयुक्काननमयैःसयैः वदंतिमालिनीनामहनंयैर्वदशात्तरं यथामम ननननमयवाणीमेखलाकृष्टिकालेप्रविचलदिवशी
लेनोत्सृजंतीडगले नृणालवलनेपिस्वैरिणीशंकमानादिशिदिशिकृजद्दृष्टिर्मालिनीकस्मनेष्टा ॥ नजभैर्नजलैरत्नयु
रुभिर्नकैंदाभिधे हनमनष्टविल्केदंविदुःसप्तदशात्तरं यथामम निजभुजनेर्विशालगुणविक्रमकीर्तिभैरःप्रविदधतासुधा
सुधवलेभवनाभुवनं कथयकर्यंकृतेयमनिशगवतीजननावरिनमश्वमेधवनवकस्सननकैटकृत् ॥ जसजैःसयलैर्गन
युनाष्टनवसंहृतिः दशसप्तात्तराष्टीकथिनाहनवेदिभिः यथामे जवात्सरनसाधुनःश्रमविसंस्मृलोगःपथाव्रज
न्ननननसेवकःपिशुनयामवेश्मप्रभोः कदाविदवलोकनैःफलविवर्जितैर्मन्यतेजडःकरसमर्पितामिवमदेनदृष्टीमिमां
॥ नसमैरसलैर्गनयुक्तासप्तदशात्तरा विक्रिन्नाहरिणीषड्भिस्तनर्भिःसप्तभिस्तथा यथामे नसमरसनाःकालेभोगा
श्चलेपनयौवनंकुरुनस्तकृतेयावत्रेयंतनुःप्रविशीर्यते किमपिकलनाकालस्येयंप्रधावति ...सत्वरानरुणहरिणी
संत्रस्तेवसवप्रविसारिणी ॥ यमनैस्सभलैर्गनयुक्तसप्तदशात्तरा षडेकादशविल्केदवतीशिखरिणीमता यथामे यथाम
न्यलीनःसर्वविभवभग्नःस्मरमदस्तथाज्ञानेनानाशममसमयरम्यापरिणतिः इदानींसंसारव्यतिकरदवानीव्रतपसेविविक्त
श्चकामेगिरिवरमहीसाशिखरिणी ॥ चतःषट्सप्तविरतिहनंसप्तदशात्तरं मंदाक्रान्तामभनंतैस्त्रगंगेश्चाभिधीयते यथामे
मध्येमंगीवलनविनतापांगसंसंगभाजःस्मर्यंतेनेयदिपृतिमुषःपल्मलाक्षीकटाक्षाः तत्किंमिथ्यानियमनिभृतैःका

ननेयीयनेयीमंन्द्राक्रान्तादशातिनिशितापत्रगीपाणिसक्रा २७ मसजैःसतनैर्गनयुक्तमेकोनविंशवत् शार्दूलक्रीडितंप्राहुरुक्षि
तेंद्वादशसप्तभिः यथामम मायत्सज्जसमाननोगसभटेभित्रेभकुंभस्थलाश्लिष्यन्मौक्तिकदंतुरःसरभसोद्वेल्लयशःके
सरः क्षेभारंभभयंकरव्यतिकरव्रस्तैःसमुद्दीतिनःशार्दूलोत्वदसिःकरोतिसमरेशार्दूलविक्रीडितं २८ युक्तंमरभनै
र्यैश्चत्रिभिःसप्तादशैस्त्रिभिः छेदैश्चसप्तयराहतमेकविंशतरंविदुः यथामम सागरंभानुभावप्रियपरिचयव्यासर्गरंगंग।
नानोत्तीलाकर्णावतंसप्रियमनसगुणश्लेषयासंश्रयंत्या आभातिव्यक्तमुक्ताविचकिलतवलीहृन्दकुन्देन्दुकोत्सात्कीर्त्या
भूषितेयंभुवनपरिवृढसप्तपरेवत्रिलोकी २९ इतिसरलनरेन्द्रात्सर्वकाव्योचितज्ञात्सकविपरिवितन्वात्कीर्णकर्णामृत
ज्ञान् पुरुषविषमसाज्ञद्विरामोक्तिनेयंप्रवुरुविरहनव्यक्तिरुक्तादिनाय ३० इतिश्रीप्रकाशेन्द्रात्मज व्यासदास
परनामदेमेन्द्रविरचितेसद्वृत्तनिलकेवृत्तावचयोनामप्रथमोविश्रामः १ ॥ ओंकृतेपसिद्धवृत्तानांलक्ष्मलक्षणसंग्रहे
ग्रथुनाक्रियतेनेषांगणदोषप्रदर्शनं नषट्समात्तरेवृत्तेविश्राम्यतिसरस्वती भृंगैर्यमल्लिकावालकलिकाकोटिसंकटे स
मासैर्लघुवृत्तानामसमासैर्मदीयसो शोभाभवतिभव्यानामुपयोगवशेनवा ग्रनुष्टुच्छन्दसोभेदेकैश्चित्सामान्यलक्षणं यद्
क्रमेपंचमंक्रर्यात्लघुषष्ठंतथागुरु तज्ज्ञाप्यनियमोदृष्टःप्रवंधेमहतामपि तस्मादत्यभिचारेणश्रयतेवगरीयसी यथाकालि
दासस्य नदन्वयेभ्रडिमतिप्रसूनःभ्रडिमनरः दिनीपरतिराजेन्दुरिन्दुःक्षीरनिधाविव उपजातिविकल्पानांसिद्धोयद्य-

र्णपावकाः वीतिकाभ्रकमनोविमोहनाव्यालोलमलयावलानिलाःप्रविसर्गैस्तपर्यंतैर्निष्प्रभेवरथोद्धता प्रप्रार्थनाप्रणयिनी
स्नानमानेवमालिनी [illegible] प्रेमलोलमलमधीरलोचनालोचनप्रतिशरीरशरिनं प्रातमानमपिकान्तमुत्तिलेकानरा
शफरशंकिनीजलौ सकाशयैर्विसर्गीनैस्सर्वपादैःसविभ्रमा स्वागतास्वागताभानिकविकर्मविलासिनी [illegible] व्यावलेनिनर।
लाजलधाराःपाम्यसंगमश्रमेनेःपरिहाराःप्रोतरत्ननिभविपुरुदाराःप्रावृषःपुष्पपयोधरहाराः [illegible] श्रेवरैरुभरले
विषयोदेमनवर्हिरुविरेटिनिनेवे पुष्पधामनिकरंबकदंबेकागनिःपथिककालविलंबे इतनालसयैरेवचक्रैस्तातारैःपदैः
प्रनर्तयतियश्चिनेननोटकमभीप्सितं [illegible] मदस्खलितलोचनषड्रणेचनरोमरणे कमलपुनिमुगपद्मवदनेसकृनोपि
वनीदृसधासदनं प्रसमस्तपदैःपादसन्धिविछेदसुन्दरं मर्दपादैर्विसर्गीनैर्वेशस्येयात्यनर्चनो [illegible] जयंतिवाणास
रमोलिलालितादशास्तूडामणिवक्त्रेविनः सरासरायीशशिलोनशायिनस्तमश्छिदस्त्रेवकपादपोसवः विपरीतेयथास्ये
व नमामिवल्लोश्वरणंवृजहृदयेसशेखरैर्मौलिभिःकृनार्चनं समस्तसामन्तकिरीटवेदिकाविटंकपीठीलदिनाकृणेगुलि
प्रारंभेदुतविन्यासंपर्यंतेपविलंबितं विछिन्यासर्वपादानोभातिदुतविलंबितं [illegible] कमलपत्रवदायिकाणोपमंकिमिवपा
सिसदानियनेयने कलभकर्णवलोचलचेवलेस्थिरनराणियशोसिननीविनं द्रुतदीनंविलंबितंचपाल्म निपतनोध्रमनोविनि
मज्जनोपविशतोपरिवारणेनेयः तन्मृतोभवपवभवार्णवेभयमयेभगवानवलंबनं प्राकारमेथरैःप्रायःपादेपादेस्तरेखिभिः

योषातरैर्द्रुतनरैःप्रहर्षीणी यद्यद्दीदर्शदेवस्य द्रुवोरंकुसमशरद्यथोवदन्प्राकामिन्यायदभिहितेपुरःसखीनो नद्
यःपिशुभकशाविकाभिरुक्तेयन्यानोश्रवणपथातिथित्वमेति विपरीतेयदानन संकोववातिकरवद्भीनिलोलैर्निर्यद्विर्भ
रभरैःसरोरुहेभ्यः प्रारब्धःतणमिवसेभ्य यानगन्यासुमनस्येद्यननिमिरस्यवीनवापः वसंततिलकम्पाद्येसाकारेप्रथमारे रे
जसानायनेकान्निःसविकासविलासिनी [illegible] केदश्रियेकुवलयस्तवकाभिरामरामानुका
रिविकटच्छविकाकूटाम् विभ्रत्कलानिदिशताडपहारणीनपूर्णेन्यपूरममलिनामिवपूर्जटिर्वः ॥ अकारेपिहनेर्शर्ववेयेस्पष
दपेशले वसंततिलकंयनेनिर्गेयिरमणीयनो [illegible] ग्रक्कासहेसरवलमृणालिकासभृंगोनवास्विवमधु
द्रुममंजरीषु कोवेनिभर्तरपरोरसनिर्भरासहष्टोपनिःसकविसूक्तिषवद्भावः विसर्गहीनपर्यंतामालिनीनविराजते व
मरीछिन्नपल्लीववल्लीवालूनपल्लवा [illegible] वरमिदरविनोपैःकिन्नशीर्णासिगुल्मेकिमदवदहनैर्वीसर्वदाहं
नदग्धा यदहृदयजनोचेहनवर्णनभिनैरिनरुसममध्येमालनिर्गोभिनासि संपूर्णासायद्यकलिकास्य ग्रथसलनिन
योषिद्भूलनावाकभृंगं रतिवलयपदोकेवापमासन्यकेदं सरवरमधरस्यस्खलन्नोकरासः शनमुतमुपनस्येप्रोज्जनिःपुष्प
केतः ॥ द्वितीयार्यासमस्तान्योपादान्योमालिनीवरा प्रथमार्यासमस्तान्योपादाभ्यामवरामता द्वितीयार्यासमस्तपादाद्यन्ते
[illegible] करनरनिनवेयेकेचुकेकुर्वतीनोप्रतिफलितमिदानीदेपमानाश्रमर्विः स्मननटपरिणाहेभामिनीनोभविष्य

त्रखपदलिपिलीलासूत्रणानेकरोति प्रथमोर्धसमस्तपादायथा [illegible] रहहिनववसंतेमंतरीपंनरेणकुरणयवलदेहा।
वहहेलेसरंति नरत्तमलिसमूहाहारिहंकारकं दादहलपरिमलालीसुन्दरंसिंधुवारं अतोप्पलदंमालिन्योवीणायामिवविस्व
रं श्रुत्वैवोद्देगमायातिवाचावक्रंनवेत्तिन यत्प्रभवेत्तुल्य रहसिरुनडमूलाशीलितानेलदीपेलडपगनसमूहेःप्रेयसी
श्रेत्रियस्यविकिरतिपटवोसैर्दन्तिकर्णावतंसैःशमयतिमणिदीपंपा णिफूत्कारनिलेन गुरुलज्जादिनियमादविभ्रष्टे
पिलदणान् दोषस्तडपगेत्यत्रश्रोत्रग्राह्योस्तिविस्तरः प्रथमेद्यदोरछेदैस्तनसिचनरतैः पंचादोरश्रपर्यंतेनकुंटयातिवा
रुतो यद्यावीरदेशस्य नवशनपत्रपत्रस्तडनास्तनलश्चरणश्चलकलहंसनूपुरवरध्वनिना मत्तवरमहिषमहासरसशिरसिप्र
समेनिहितःसकलमहीयरेन्द्रगुरुनोकणमेवगतः हिमवतेयत्प्रभेद सणिविणिवेवप्रमनिविनोजननशैलगुहासकपिशप
त्रगेवयमुनोन्नतनीलशिला महिषमहासुरोपहितभासुरशूलकरावदूलनिशेवभासितदिङ्मुखमेचपुना श्रसमासैःपदैर्भी
तिष्टष्टीष्टथाक्यिनैः समासशैथिभिःसेवयातिसंकोचवर्वतो पृथक्पदायथाभिन्नस्य कचग्रहमनग्रहंदशनखंडनंमंड
नेंद्रगंवनमवेवनेंभुवरसार्पणंनर्पणं नखार्दनमनर्दनंदृढमयीडनेपीडनेकरोतिरतिसंगरेमकरकेतनःकामिनो समास
वतीयथामस कचग्रहसमुल्लसत्कमलकोशपीडाजडहिरेफकलकूजितानकृतसीत्कृतालेकृताः जयंतिसुरतोत्सवाश्रति
कोरुरंगीदृशांप्रमोदमदनिर्भरप्रणयचुंबितोविभ्रमाः पृष्टीसाकारगंभीरैरोजःसर्जिभिरत्तरैः समासशब्दिपक्रापियातिप्रस

नदीवेतो यद्यभद्दनारायणस्य महाप्रलयमारुतत्तभिनपुष्करावर्तकप्रवेडचनगर्जितप्रतिरुतानुकारीमुहुःरवःश्रवण
भैरवःप्यगिनगेदसीकन्दरःक्रोधसमरोदयेयमभूतपूर्वःस्वनः त्रणतरलविकेदैर्विभातिहरिणीयदैःमस्यैर्यथिव
डेवयातिनिःस्पन्दसंगतो नरलपदाद्यदीदृशस्य ननुधनदरक्रूरस्यनोत्कटोविकटाटवीनरतिनरसाशोर्योन्तेकात्मसा
र्थवशाजनःपरवरवप्लीलावलात्कटात्तवलाक्रलेनगरनिकटेपस्याःयास्यस्फटेदरतिक्रमः मस्यैर्दयाभद्देन्द्रगजग्रु
णपरिचयस्तीर्थवासःस्थिरोभयपत्तनावपुरनिष्टंहनंसम्यक्तवेनवकिंपनःसरतिसुमनेयस्तोपातंदशाविनिमेषयाव
दिशविषमेनस्तातेपंकरोषिमहासभिः त्रिपुणदेपुविश्रोनविलासैर्ललितापदैः श्रेनेनरंगिनगतिर्हरिणीदारिणीनरो ग
यास्येव उपपरिसरंगोदावर्याःपरित्यजनाधगाःसरणिमपरोमार्गस्तावद्भवद्भिरवेदतो इदहिविहितोरक्षाशोकःकथापि
दनाशयाचरणनलिनन्यासोदंचत्रवोक्रुरकेवुकः शिवरिणाःसमारोहात्सद्यःवेवोजनसम्पिनिः सेवालग्नेविसर्गोनैप्रयात्यत्तेन
मुत्रनिं यद्यामुक्ताकणस्य यथारंध्रोन्मुखजलदधूमस्यगयनिस्फूर्लिंगानोन्नयंदयनिचयथाकीटमणयः यथाविपुला
लोलसनपरिपिंगाश्चकक्रुभस्तथामन्येलग्नःपथिकनरुषणेस्मरदवः विपरीतपथाभद्दन्यमनस्य इतोगंडाभोगेमधु
पस्ववद्रोन्नविवेविनासिन्यामुक्तोवक्रलनरुमापुष्पयतियः विलासेनेत्राणेनरुणसदकारपियसखः सगणूढःशीर्षो:
कथमिवशिरःप्राप्यतिमयोः शिवरिणाःपदेश्छित्रैःसूत्रंपरिहीयते मुक्तालतायानिःसूत्रमुक्तैर्मुक्ताफलैरिव यथभद्दे

[illegible]ः अमारंसंसारंपरिभ्रमितरत्नेविभवनंनिरालोकंलोकंमरणशरणंवान्यवनं अदर्पकंदर्पजननयननिर्माणमफलंजगत्री।
णीरण्येकथमस्त्रिविधानंव्यवसिनः श्लोकेस्मिन्नचमत्कारसरसास्वादशालिनि केवलंशिवरिपेवस्वरूपमयहारिनेमम्पराक्रोत
विस्वेशेशनभिःप्रथमाक्षरैः मम्मथद्वेनिवतरेमन्दाक्रोनाविराजते [illegible] ब्रह्मावर्तजनपदमथक्षायायागाहमानः
क्षेत्रंक्षत्रपथनपिष्टनेकौरवंतद्वजेथाः राजन्यानोशितशरणेर्यत्रगोडीवधन्वाधारासारैस्त्रमिवकमलान्यभ्यषिंचन्मुखानि आ
दिमध्येनल्यान्तरेषु [illegible] कश्चित्कान्तावियद्गुरुणास्वाधिकारप्रमत्तःशापेनास्तंगमितमहिमावर्षभोगेनभर्तुः यक्षश्चक्रेज
नकतनयास्नानपुण्योदकेषुस्निग्धच्छायातरुषवसतिंरामगिर्याश्रमेषु साकाराग्यक्षरैःपादपर्यंतैःसविसर्गकैःशार्दूलक्री
डितेयंतेनेजोजीवितमूर्जितं यथामहाश्वमेधस्य श्वालानंजयलक्षणस्करिणःसेनाविपक्षाविधेः मूर्वाद्रिःकरवालचंडम
हसोलीलोपधानंश्रियः संग्रामामृतसागरप्रमथनक्रीडाकृतोमन्दरोराजन्राजतिवीरवैरिवनितालोवधव्यदक्षेभुजः विपरीतं।
यद्यालाटविलोचनस्य विरंतावदिदंसरेन्द्रभवनामन्दाकिनीपाथसाकेनाप्युन्नमनेनसान्द्रपतिनात्मामंडलंमंडिते नातश्चित्र
मेनिशाकरकलालावण्यडग्पोदयेभूमेर्यज्ञवतावित्रिंचनगरीकीर्तिस्त्रयैःस्थाप्यते विसर्जनीयस्तोत्रेनपदैर्निस्त्रैर्ननेविव शार्दू
लक्रीडितेयातिपादेसायसनाम्नि यद्यभक्तकाव्यस्य लीलाचामरडंबरोरतिपतेर्वीलोवदग्रेणयोरागोहंडशिवेरिनोमुखवि
भूषनस्तमोविभ्रमः सोगंधोद्धतयावदाकलवलन्मत्तालिमालोपमोयस्मिन्नोदविणीदृशोविजयतेस्वस्तोरतिव्यत्यये वि

लिप्तपादंपूर्वार्धेद्वितीयार्धेसमासवत् शार्दूलक्रीडितेभातिविपरीतमनोयमं [illegible] यत्रानायदिवापि
पत्यरभसादस्मत्परोलंहतामीतेयंप्रविमुच्यतोग्रदमरुत्त्रस्यद्वलेभुना नोवेल्लत्फणमुक्तमार्गणगणच्छेदोच्छलच्छो
णितच्छत्रच्छत्रदिगंतमंतकपुरंभर्त्रेहतोयास्यसि विपरीतंयथारिस्त्रोः स्त्रातंवांछतिकिंमुधेवयवलत्तीरोदकेनच्छ·
टाच्छायाहारिणिवारिणिप्रसरितोदिग्वीरविस्तारिणि श्लेषेनेकलिकालकल्मषमषीप्रक्षालनैकक्षमाकीर्तिःसन्निहिते
वसमभवनसच्छेदमन्दाकिनी श्रायंतयोर्गुणोत्कर्षकोत्यासवीतिशायिनोः शार्दूलक्रीडितंयत्रेमध्येनद्वोरवोत्रितं यथा
कालिदासस्य गार्हतोमहितानिपानसलिलेशृंगैर्मुहुस्ताडितेच्छायावद्धकदंबकंमृगकुलैरोमन्थमभ्यस्यत विस्वेशः किं
यतोवराहपतिभिर्मुस्ताततिःपल्वलेविश्रोतिंसमनामिदंचणिपिलग्नावन्यमस्यद्वनुः श्रायंताकारविहात्पर्यंतेवावि
सर्गतःशार्दूलक्रीडितंतत्स्वरूपंनेवोपलभ्यते यथाश्रीदत्तोदर्शनः यत्रत्रेत्रसमानकांतिसलिलेमग्नंतदिंदीवरंमेवैर
न्तरिनःप्रियेनवमुखेच्छायानुकारीशशी येषिन्नद्गमनानुकारिगतयस्तेराजहंसागनास्त्वत्साहपविनोदमात्रमपि।
मेदेवेननलम्पटे सकुमारस्मरास्त्रस्तायेहनमुहूर्तं वाकाकेनेवगलितंकविनानीतमस्तं श्राकारगुरुपक्रादिपर्ये
तोनविसर्गिनी श्रसंस्तुतविरामाचराजतेसप्यरातरं यथाराजशेखरस्य नोहलीनद्रुमप्यक्रमुकनरुलतापल्लवैरमानग
भिःपार्यंपार्यंकलापीकृतकदलिदलैर्नारिकेलीफलोभः सेव्यंतोयोमयाश्रमजलनयिनःसैन्यसीमन्तिनीभिर्दासद्ह

व्यूहकेलीकलिनऊहऊहारावकोनावनोनाः विदशीनेदप्यऽऽऽऽस्य सर्वपानालऊतिभरिविरविलसाहिक्कारिप्रीणि।
नाभेश्रीगर्भश्वभ्रमभ्रेलिहल्लहरिहरिस्थानमप्येवकिंवि कल्पोनेत्याप्रविश्वेपवृत्तिरटनिसरित्राथपाथस्तदीयंकिंनेतन्के
भयोनेःकरऊहरदरीस्रमाचामनोभूत् आर्यनाकारविरहाहन्यदोषस्तटोयैः अविलम्बैर्विसर्गानैःस्वयरायोसमी
हते यथाक्रम शौर्यश्रीकेशपाशःकरिदलनमिलन्मौक्तिकव्यक्तपुष्पःस्तोणीरत्नाभुजंगःऊलशिलविलदत्कीर्तिनि।
र्मोकपट्टः शत्रुव्रातप्रतापप्रलयजलधरस्फारधाराकरालःप्रीत्यैलस्मीकटाक्षःऊवलयविजयीयस्पणोछ्रपाणः
यवमृद्देशलेशेनहतानोदर्शितःक्रमः अनयेवदिशासर्वेत्येनेत्ये र्योवितं मन्दाक्रोनाभवेन्मध्येशालिनीरिनातय उ
पेन्द्रवज्रेवंशस्थेपर्यनेकात्तराधिकम् इत्यादिदर्शितेनेहस्तनःसिद्धोत्रयेक्रमः नवेतिनदहनसलत्तस्कोपपुष्पते इतिप
रिचितनानारूपवाणीगुणानांविदितविविधदोषोद्देशलेशोनराणां इदमतिशयसूक्ष्मैर्लक्षवर्त्मीविवोरमभिदितमभिगम्य
योगिनत्पाशयानां ५९ इतिलेमेन्द्रविरचितेसहजनिलकेगुणदोषदर्शनेनामद्वितीयोविन्यासः २ ॥ ॥ डोप्रवेधः
सनरोभानियथास्थानंविवेचकः निर्दोषैर्गुणसंयुक्तैःसहजैर्मौक्तिकैरिव शास्त्रेकाव्येशास्त्रकाव्ये काव्यशास्त्रंचभेदतः
चतुष्प्रकारःप्रसरःसतांसारस्वतोमतः शास्त्रेकाव्यविदःप्राहुःसर्वकाव्योगलक्षणम् काव्यंविशिष्टशब्दार्थसाहित्यमद।
लेकृति शास्त्रकाव्यंचतुर्वर्गप्रायंसर्वोपदेशकृत् भट्टिभौमैककाव्यादिकाव्यशास्त्रंप्रचक्षते नत्रकेवलशास्त्रेपिकेवि

त्काव्यंप्रयुंजते तिक्तौषधिरसोद्देगेगुडलेशःमिवोपरि यथावैद्यकेदाहृत्य मधुमद्यमिवसोत्सेपियायाःकलरशनापरिवादि
नीप्रियेव ऊसमवयमनोदरादशयाकिसलयिनीलतिकेवपुष्पिनाग्राशास्त्रंकर्तव्ययत्नेनप्रसन्नार्थमनुष्टभा येनसर्वोपका
रायपातिसुस्पष्टसेतनं काव्येरसानुसारेणवर्णनानुगमेनच ऊर्वीनसर्वहृतानांविनियोगंविभागविन् शास्त्रकाव्येनिदीर्घो
एंहृतानांनप्रयोजने काव्यशास्त्रेपिहृतानिरसायत्तानिकाव्यवत् प्रणयतिविवेकप्रसन्नोपायवर्त्मस उपदेशप्रधानेषुकर्यो
त्सर्वेघनुष्टभं नानाहृतविशेषास्तकवेःशास्त्रशासनात् योनिप्रभोरिवात्तेनमयोग्यान्नयियोग्यतां उग्रयोग्रहसंग्रामेनल्का
लसदृशोपमाः दृष्टान्तप्रवेशटेलप्रवाहाःकिरीटिनः तथाप्यस्यासदृशैःसाधुशब्दपदस्थिताः सहृतैरेवशोभंतेप्रबंधाः
सज्जनाइव हृतरत्नावलीकामादस्यानेविनिवेशिता कथयत्यन्तामेवमेखलेवगलेहृता नदिनामनवोन्मेषिरुचायाम्यरुच।
लघः विरत्यक्रमराचारेनरुजीर्णकचेरुविः नस्मादत्रयथास्थानेविनियोगायसंगतिः उदाहरणदिङ्मात्रेदर्शितामिमतास
तो आरंभेसर्गबंधस्यकथाविस्तरसंग्रहे शमोपदेशहृतोतेसंनःशंसत्यनुष्टभं आरंभेयथाभर्तृमेण्ठस्य आसीद्देशोदयग्रीवःस
दृद्देशमसुयमनाः प्रथयंतिवलंवाङ्गोःसितच्छत्रस्मिताःस्त्रियः कथाप्रसंगेयथाभिनन्दस्य नस्यांनिनभुजोयोगविनिनानातिम
एलः आलेख्यन्यवश्रीमान्नाभूदकृत्यभूत् शमोपदेशेयथाजन एषशास्त्रकथाग्रस्तरोमन्थेनहृयेवकिं ग्रन्थेष्वंप्रयत्ने
ननत्वत्तेनोतिरोनतं शृंगारलेवनोदारनायिकारूपवर्णने वसंतादितदंगवसच्छायप्रजानिभिः रूपवर्णनंयथाकुमारसं
भवेनसावेरिविलग्नमध्यावलित्रयंचारुवभारवाला आरोढुमर्थेनवयौवनेनकामस्यसोपानमिवप्रपन्नं वसंतवर्णनंयथा

मेव वालेन्दवक्राणविकोशभाजाहृषुःपलाशान्यतिलोहितानि सद्योवसंतेनसमागतानांनवपल्लवानीववनस्थलीनां रथोद्धतारिभावे
षुभद्यावन्द्रोदयादिषुषाङ्गुण्यप्रगुणानीतिर्वेशस्थेनविराजते चन्द्रोदयेयथाशैव शैलीभिरिवकेशसंचयैसत्रियस्यतिमिरंम
रीचिभिः ऊत्मलीकृतसरोजलोचनेवेवतीवरजनीमुखेशशी नीतिर्यथाभारवेः श्रियःऊङ्गणमयिपद्मपालिनीप्रजासुहृतिं
यमपेक्ष्यवेदितं सवर्णीलिंगीविदितःसमायेयोपधिष्ठिरंहैतवनेवनेचरः वसंतनिलकंभातिसंकरेवीरहोद्रयोः ऊर्यात्मगं
स्पर्यतेमालिनीडुनतालवत् वीरयोद्रयोर्यथावन्द्राकरस्य ज्ञेभाविकासिनमुखेनखदर्पणेनतराविकृतप्रतिमुखेशुरुरोष
गर्भे रूपेणनाजनिताविचस्मृविमर्शमहृतदैत्यवधनिर्वृतेहरेर्वः सर्गोनेयथाकालिदासस्य अवचितवलिपुष्पावेदिसंमा
र्गदत्तानियमविधिजलानावर्हिषांचोपनेत्री गिरिशमुपचचारप्रत्यहंसाप्तकेशीनियमितपरिखेदानक्षिरस्पन्दपादैः उप
पन्नपरिच्छेदकालेशिवारिणीमना उदार्यरुविरोचित्यविचारेहविणीवरा उपपन्नपरिक्लेदयज्ञाभर्तृहरेः भवंतोवेदार्थप्र।
णिहितधियामत्रभवोविचित्रालापानोवयमपिकदीनामनुवराःतथापेवंभूतोनहिपरहितात्मनेपरंनचास्मिन्संसारे
ऊवत्तयहशोरम्यप्रपरं उदार्येष्यस्यैव विपुलहृदयैरन्यैःकैश्चिन्नगजनितंपरावितनमपरैर्दत्तंवान्यैर्विनित्यहणंयथा इह
हिभुवनान्यन्येधीराश्चनदंशभंजनेकतिपयपुरस्तास्पेषुंसोकपक्षमदज्वरः सातेपकोधधिक्कारेपरेपद्यीभरतमा प्राहृत्य
वासवयसनेमन्दाक्रांतविकासिनी सातेपेयथायशोवर्मणः सयस्यदशकंधरंकृतवतोपिकंतोनरेगतःस्फुटमवेक्ष्यनामधियो
धिसोधोविधिः नदात्मजहोगदःप्रहितपक्षसौमित्रिणाकृसकृसदशाननोननुनिवेद्यतेरावसः प्राहृत्यवासेयथाकालिदा

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

नावसंनतिलकाभ्रढावाग्वल्लीगाढसंगिनी रत्नाकरस्योत्कलिकाचकास्यानननकानने भवभूतेःशिखरिणीनिरर्गलनर्तनैगिणी
रुचिराञ्चनसंदर्भेयामयूरीवनृत्यति सुवर्णकालिदासस्यमन्दाक्रांतापवल्गति सदश्वदमकस्येवकोमलतरांगना
प्राईलक्रीडितैरेवप्रख्यातोराजशेखरः शिखरीवपरंवक्रैःसोलेखैरुद्धशेखरः इत्येवंपूर्वकवयःसर्वेषुनकराग्रपि
अस्मिन्हारइवैकास्मिन्प्रथिताभ्यधिकादराः सुवर्णैईप्रवंधेषुयथास्याननिवेशिनो रत्नानामिवहृत्तानोभवत्यभ्यधिकारुचिः
तस्मात्यथायंविनियोगमार्गःप्रदर्शितोहृत्तनिवेशनेषु तथैवकार्यःकविभिःकृतेरवश्यवाचोनियमस्तुनार्य इत्यारुरुक्षोः
प्रथमोपक्रमेप्रहृतवाक्षविवेककारि महाकवेरप्यतिसूक्ष्मतत्वविचारहर्षप्रदमेतदङ्कं इत्योविन्यप्रवुरचनाविश्व
नाथवाहृतवाक्तिःशक्तिप्रसूतवचसांदर्शितासंग्रहेण तेमेन्द्रेणप्रणयिविपदांहर्तुराश्चर्यकर्तुर्भूभृत्तुर्भुवनजयिनो
नंतनाजस्यराज्ये ॥ इतितेमेन्द्रविनेसहृत्तनिलकेहृत्तविनियोगस्तृतीयोन्यासः ३॥ संश्लेषोयंसहृत्तनिलकाभि
धेयच्छंदःसमुच्चयः कृतिरियंमहाकवेःप्रकाशेन्द्रात्मजस्यवासदासापरनाम्नः तेमेन्द्रस्येतिशिवम् श्रीकण्ठवाटविंशो
जसोमहासेनस्यराज्येलिखितात्मार्चीनपुस्तकाल्लाहरदासरीयादिदंलिखितं ॥ श्रीविक्रमादित्यसंवत् १९२९ वृष
नामसंवत्सरे पौर्णीनमासस्य चतुर्दश्यांदिने कृत्तिकासु आयुष्मा यणेन सोमवासरे लिखितमिदंसहृत्तनिलकं
काश्मीरेऋषिकोलाभिख्येनभूसुरेणेतिभद्रम् ॥ शुभमस्तुलेखकपाठकयोः ॥ श्रीशारदायैनमो ॥